

Az 1949/50-ben érettségizett „B” osztály

osztályfőnöke: Vastag Tibold

A budai ciszterci gimnázium diákja voltam

Andrásfalvy Bertalan¹³ (é. 1950)

Sopronban születtem 1931-ben. Édesapám Kolozsvárott született, és a háború után került a nyugati végekre, amikor elvesztettük Erdélyt. Magyaróváron szerzett mezőgazdász diplomát, és az Eszterházy Hitbizományban talált munkát. Lakompakon, Lékán és Kapuváron dolgozott, de gyakran járt fel Budapestre hivatalból, és mert jogi tanulmányokat is folytatott. Ott ismerte meg édesanyámat. Esküvőjük a ciszterciek Nagyboldogasszony úti kápolnájában volt, talán azért, mert édesanyám öcsce, Mezey Pál a ciszterci gimnázium tanulója (Kúhn Szaniszló osztályfőnök) volt korábban. Bátyám Kapuváron született, én már Sopronban, ahová apám hivatalát helyezték.

Ott kezdtem meg iskoláimat, 1942-ben bátyám után én is bencés diák lettem. A háború során elvesztettük házunkat, és ezért Eszterháza mellett, egy uradalmi pusztán egyszoba-konyhás cselédházban laktunk két évig. Egész életemre meghatározó élményt jelentett az, hogy együtt éltünk a magyar társadalom legszegényebb közösségében az uradalmi cselédekkel. Iskolaidőben Sopronban előbb ismerősöknél, majd a bencés rendházban létesült kollégiumban laktam. 1945-ben apám állását is elvesztette. 1946. október végén kerültem anyai nagyanyámhoz Budapestre, és iratkoztam be a Szent Imre Gimnáziumba az említett Mezey Pál nagybátyám segítségével.

Az V.b osztály tanulója lettem, Vastag Teobald volt osztályfőnököm. Latinos lévén a párhuzamos, Va osztályos latinokkal együtt látogattuk Nemes Tivadar óráit. Vidéki voltam, eltelt néhány hét, amíg megbarátkoztam a „pesti” diákok számomra szokatlan stílusával. Így lett első, legjobb barátom Mojzer Miklós, aki szintén „vidéki” volt, és akkor került fel Székesfehérvárról. Érettségi után együtt mentünk az egyetemre, muzeológia-művészettörténeti szakra ő és én néprajz szakra. Az egyetem elvégzése után az esztergomi Keresztény Múzeumba került, majd a Szépművészeti Múzeum főigazgatója lett. Osztálytársam volt még a vidéki Hámori József egyetemi tanár, az MTA alelnöke, aki neves agykutató lett. A két párhuzamos osztály tanulóit az 1948-as államosítás után összekeverték, és így két évet jártunk még együtt. Közelebbi barátságba kerültem még Rosdy Palival, akit az Új Ember katolikus hetilapból ismerhet a nagyközönség. Róna-Tas Andrással, aki szintén néprajz-muzeológia szakot végzett velem, s emellett neves Kelet- és magyar-őstörténet kutató lett. Homonnay Gyurka, Rozványi Iván, Zemplényi Laci, Körtvélyessy Laci, Zorkóczy Zoltán, Spányi Balázs mérnök lett. Eckhardt Juszuf csellóművész, később Németországban a német rádió egyik neves vezetője. Gosztonyi Gyurka a berlini egyetem ideggyógyász professzora, Hajtman Béla budapesti egyetemen tanított, Borhidi Attila a pécsin. Radványi (Tiefenbeck) Ervin író, újságíró, Lékai (Hohenburger) Péter Jusztin ciszterci pap lett, Vida László is mérnök, amellet kiváló botanikus, természetjáró, fiatalon, kullancscsípéstől megbete-

¹³ Dr. Andrásfalvy Bertalan etnográfus, muzeológus, Széchenyi-díjas egyetemi tanár (Pécs), volt művelődési miniszter

gedve halt meg. Mueller Ottmár és Vass Gábor az osztály két legkülönösebb, eszes hangadója volt, mindketten korán elhunytak.

Rajeczky Benjamin nem tanított minket, de később, a Néprajzi Múzeumban töltött gyakorlati évem alatt közelebből megismerhettem, mert ő akkor ott a népzene osztályon dolgozott, és hangfelvételekről kottázta a népi zenekarok egyes szólamait. Én is jártam gyűjteni az 1950-es évek elején, s megfordultam Béni bácsi pásztói otthonában. Még gimnazista koromban elkezdtem járni az országot, többnyire egyedül. Meg akartam ismerni hazámat és népemet, mint Petőfi Sándor. A hatodik utáni nyáron be akartam járni Baranyát és az Ormányságot, és ezért Pécssett engedélyt kértem a rendőrségen a határsávbán való mozgásra. Azt mondták a rendőrségen, hogy minden faluban keressem a helyi rendőrőrsöt, és jelentkezsem ott. Szentlőrincen is ezt tettem, de hosszas várakozás után letartóztatnak, és fegyveres kísérettel bevittek Pécsre az ÁVO-ba. Reggelig tartó kihallgatás után kiutasítottak Baranyából, 6 óra alatt el kellett hagynom a megyét. Ezt gyalog nem tudtam volna megtenni, ezért az akkor még Pécssett, a gimnázium melletti rendházban lakó Kúhn Szaniszló atyát kerestem fel, és a vonatjegyre pénzt kértem kölcsön tőle, amit szívesen meg is adott.

Még Sopronban lelkes regőscserkész lettem, népi táncokat is tanultam. Budapesten szerettem volna létrehozni a gimnáziumban egy népi táncsoportot. Egy lelkes műegyetemista táncost hívtam tanítani, és találtam egy marosszéki székely vasutast a Kelenföldi pályaudvaron, akit rábeszéltem a tánctanításra. Ott próbálkoztunk egy vasúti szerelőcsarnokban. Később a tornaterem mellett egy szertárban táncoltunk, zenénk nem volt, saját magunk dúdolására, füttyülésére próbáltunk lépni. Végül is nem sokra mentem, ám később, egyetemista koromban már táncgyűjtő utakra mentem a Népművészeti Intézet felszerelésével és költségén. Bejártam így is az országot.

Lelki atyám nem tanított engem: Merényi Engelbert volt, a fölöttünk lévő osztály osztályfőnöke, aki bölcsen eligazította nyugtalanságom problémáit. Nem volt tanárunk Barlay Szabolcs atya sem, aki nálam hat évvel fiatalabb Mezey Bertalan unokaöcsém (a már említett Pali nagybácsim fia) osztályfőnöke lett. Ő szervezte a „kicsik” cserkészcsapatát is, akiknek őrsvezetőket a mi korosztályunkból keresett. Így lettem én is Szabolcs atya cserkészcsapatának őrsvezetője. A csapat nem oszlott fel az államosítás után, hanem „föld alá ment”, és az őrsök hittankörökként is működtek. A csapat két nyári táborában is részt vettem: Pomáz mellett Üzbégen és Pankaszon, az Őrségben. 1955-ben vidéken, Szekszárdon kaptam állást. Fel kellett hagynom e cserkészmunkával. Amikor Szabolcs atyát és számos segítőtársát, köztük az én Berci unokaöcsémet letartóztatták és bebörtönözték, engem nem fogtak le. Ma a pécsi Nagy Lajos ciszterci gimnáziumban történelem és angoltanár a legidősebb fiam, aki győri bencés diákként érettségizett. Így fonódott össze a bencés a cisztercivel több szálon is családunk történetében. Itt, a gimnáziumban többen tanulják a magyar népi táncot, Csenge unokám a kísérő, Zengető nevű népi zenekar bőgőse, csellósa.

2013. június

(SAXA LOQUUNTOR-ban lévő szöveg)

Apámat az első világháború és a trianoni béke űzte el Kolozsvárról az ország másik végébe. Sopronban születtem 1931-ben. András bátyámat követve itt lettem bencés diák 1941-ben. Nekem a bencések közül Hites Kristóf, Jávor Egon és Heim Tádé emléke maradt meg legjobban... A második világháború után apám állását veszítette, én anyai nagybátyám, Mezey Pál segítségével ciszterci diák lettem két esztendőre Budapesten. Az államosítás után itt érettségiztem 1950-ben. Osztályfőnököm volt Vastag Tibold, lelkiatyám Merényi Engelbert. Ferenczy Csaba lendületes szellemi kalandozásai nagy hatással voltak rám, s bár nem tanított, de kiscserkészeihez hívott munkatársul az aszkéta jellemű, sokat szenvedett Barlay Szabolcs, akit házasságkötésünkkor

tanúnak kértem fel. A világi tanárok közül Bencédy József tüntetett ki érdeklődésével, – egykori finn nyelvtanából kezdtem én is ismerkedni a finnekkel... Rajeczky Béninek később munkatársa lettem bizonyos fokig.

Az egyetemen néprajz-muzeológusi oklevelet szereztem 1955-ben. Szekszárdon, Pécsen, majd Budapesten voltam muzeológus és néprajzkutató, és lettem a magyar nép múltjának és hagyományainak elkötelezett kutatója. 1971-től rendszeresen tartottam előadásokat néprajzból. 1989-ben docens, 1993-ban egyetemi tanár lettem a pécsi egyetemen.

Feleségem és mindenben segítő társam Gere Mária. Péter fiam a pécsi ciszterci gimnázium tanára, András és Bertalan fiaim orvosok. A Zengő-hegy lábánál, Pécs mellett, Hosszúhetényben élek.

Közben részt vállaltam az elrontott dolgok és lerombolt értékek helyreállításában, a Magyar Demokrata Fórum képviselőjeként az első független magyar kormány művelődési és közoktatási minisztere voltam. Dolgomat felibe-harmadába végezhettem csak el, mert az az értelmiség sem támogatt, melybe tartozónak gondoltam magam.